

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

ŽIVJETI U SUŽIVOTU

**STABILNOST U
KRIZI**

ZOROASTRIZAM

POVIJEST ŠAHA

**PLEMENITI DUH
NATJECANJA**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

03 | 2022. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

6

4 STABILNOST U KRIZI

Delia Steinberg Guzmán

6 ŽIVJETI U SUŽIVOTU

Sangeeta Iyer

10 ZOROASTRIZAM Religija drevne Perzije

Lada Ilić Puharić

14 POVIJEST ŠAHA

Suzana Dobrić

18 PLEMENITI DUH NATJECANJA

Markus Edin

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

14

18

Postoji velika tajna s kojom se neprekidno susrećemo i koja nas uvijek iznova ispunjava čuđenjem – sam Život! Kada ga ravnodušno prihvaćamo kao nešto što se podrazumijeva, on nas ipak iznenadi neočekivanim obratima, svojom snagom i čudesnom sposobnošću obnove.

Nekad puno očekujemo od njega, a zaboravljamo da Život također očekuje nešto od nas i prirodno nam nameće da se zapitamo koliko smo uistinu zreli i odgovorni kao njegovi važni glasnici? Prepoznavamo li jedinstvo života u svoj njegovoj raznolikosti, cijenimo li pruženo vrijeme njegovih otkućaja, čuvamo li staze njegove sudbine? Uvažavamo li vrijednost svakog života ili samo onog koji nas se neposredno tiče? Čujemo li njegov bolni vapaj podjednako razgovijetno kao i radostan zov?

Ako se orijentiramo prema potrebama samog Života, moći ćemo odgovoriti na njegov jasan poziv i svjesno preuzeti dio odgovornosti koji nam pripada. Tako ćemo dodajući vlastitu nit u tkanje života čuvati sklad cjeline suživota...

Uredništvo

STABILNOST U KRIZI

Delia Steinberg Guzmán

Možda se čini da je kriza koja potresa našu današnju civilizaciju u svim dijelovima svijeta i na toliko različitih načina nešto svojstveno našem vremenu i da je nesrazmjerne veličine. Međutim, pogledamo li pažljivo, vidjet ćemo da su krize postojale u svim povijesnim razdobljima i da su filozofi uvijek proučavali njihovo dublje značenje.

Stalnom i površnom upotrebom riječi gubi se njihova esencijalna vrijednost. Danas se kriza tumači kao bolan raskid, povezan s patnjom i gubitkom općenito. Međutim, autentičnije značenje riječi kriza je "promjena".

Ponekad je to iznenadna promjena koja mijenja situacije vrlo različitih priroda: materijalne, moralne, povijesne, duhovne. Nije uobičajeno da kriza mijenja samo jedan aspekt života; obično se prije neke povijesno značajne prekretnice događaju mnoge promjene istovremeno.

Stabilnost se mora graditi ili održavati u svim aspektima ljudskog života i u svim elementima koji čine civilizaciju.

Na razini civilizacije, tražiti materijalna rješenja dok propadaju moralne, intelektualne i duhovne vrijed-

nosti je kao da pripremamo gozbu dok vulkani i oluje bijesne na sve strane.

Na razini čovjeka, boriti se za očuvanje fizičke egzistencije dok zanemarujemo važnost smirene psihe, istančanog uma i visokog stupnja osjetljivosti na sveto je kao da održavamo tijelo nahranjenim, ali bez duše.

Upravo u kriznim vremenima stabilnost postaje prijeko potrebno sredstvo, ne samo da nam omogući da prodemo kroz manje ili više mračno razdoblje, već i da obnovimo pozitivna iskustva koja se konstantno pojavljuju kroz povijest.

Znanstvenik, umjetnik i filozof Albert Einstein je rekao: "Kriza je pravi blagoslov koji se može dogoditi ljudima i narodima, jer krize donose napredak. Kreativnost se rađa iz tjeskobe, kao što se dan rađa iz mračne noći. U krizi se rađaju inventivnost, otkrića i velike strategije. Onaj tko pobijedi krizu, pobjeđuje samoga sebe bez da bude 'pobijeden'."

Kriza, stoga, zahtijeva određene stupnjeve stabilnosti koje je potrebno strpljivo i ustrajno njegovati. Spomenimo neke od pratitelja te kvalitete.

U KRIZNIM VREMENIMA POTREBAN JE NUTARNJI MIR

Kada se sve ruši i postane teško pronaći čvrsta uporišta, kad se čini da će povijesni uragan pomesti sve što postoji, ne možemo dopustiti da nas voda nosi poput obične naplavine bez cilja.

Nutarnji mir stvara mali krug tišine za razmišljanje i svjetla koji nam pomaže vidjeti izlaz. Rađa otok smirenosti usred oluje. Smiruje strast i bistri misli.

U KRIZNIM VREMENIMA POTREBNA JE IMAGINACIJA

Da, imaginacija, a ne fantazija. Fantazija se hrani lažnim slikama, bez drugog sadržaja ili svrhe osim prolaznog zadovoljstva. Imaginacija se, za razliku od fantazije, ne zadovoljava zaboravom ili bježanjem od problema.

Imaginacija traži, baš kao što filozof traži mudrost. Traži i pronalazi trajne ideje koje su spasile društva i ljude u najtežim okolnostima.

U KRIZNIM VREMENIMA POTREBNA JE KREATIVNOST

Ne trebamo ništa izmišljati, već je samo potrebno pronaći nov način korištenja stvari koje smo prestali koristiti zbog pomanjkanja inteligencije.

Kada zakaže ljudska inteligencija, zakažu sustavi. A kad zakažu sustavi, sredstva koja su osmišljena da podržavaju život postaju ubojita oružja.

Ne radi se o tome da bacamo nož kroz prozor jer je beskoristan, već da se nožu vrati njegova istinska praktična funkcija.

Istinska kreativnost, koja je stvarna inspiracija, ponovno uspostavlja pravila stvaranja i približava nas zakonima prirode, a ne udaljava nas od njih.

U KRIZNIM VREMENIMA POTREBNA JE INICIJATIVA

Premda se može činiti da je u suprotnosti nutarnjem miru, inicijativa, kao djelovanje, neposredan je odgovor na nutarnji mir.

U kriznim vremenima ne može se biti neaktivan. Naprotiv, moramo koristiti nutarnji mir, imaginaciju i kreativnost da se stalno krećemo prema naprijed, da izbjegnemo inerciju, paraliziranost strahom.

Nažalost, inicijativa se često brka s arogancijom, zlouporabom, silom i agresivnošću; to su osobine "poduzetnog čovjeka" koji nas je, sudeći po činjenicama, doveo do ove povijesne krize...

Zastanimo i razmislimo o inicijativi kao hrabrosti da se ne zaustavimo pred okolnostima, da budemo prvi u služenju drugima, da ne gubimo moral i da, umjesto toga, stječemo sigurnost sa svakim poduzetim korakom.

Stabilno rješenje za svaku vrstu krize.

Rješenje za duboku i istinsku promjenu. ♠

Šengleskog prevela: Angela Glavan

ŽIVJETI U SUŽIVOTU

Sangeeta Iyer

Razvijajući svijest na svom životnom putu, postajemo svjesni istine – koja nas postupno i s puno ljubavi obasjava poput prvih zraka izlazećeg Sunca – da smo svi mi *Jedan Život*, duboko povezani jedni s drugima na zagonetne i tajanstvene načine.

Različite tradicije su koristile razne riječi, znakove, simbole i druge egzoterijske izraze kako bi izrazile tu ideju jedinstva. Drevna vedska tradicija tu međusobnu povezanost naziva *pranajeeva*, *Kybalion* je naziva zakonom jedinstva, Maye su je prikazivale kao stablo života koje ujedinjuje čovječanstvo s božanstvom, nichirenski budizam¹ govori o načelu *esho funi*, prema kojem su život (*sho*) i njegova okolina (*e*) nerazdvojni (*funi*). *Funi* znači "dva bez dvojnosti". Iako stvari oko

sebe doživljavamo kao odvojene od sebe, na suptilnijoj razini života nema razdvajanja između nas i okoline.

Slično tome, klasični grčki filozofi, uključujući Pitagoru, opisali su svemir kao *makrobios* – jedinstveno živo biće koje čini cijeli poznati univerzum, a svatko od nas njegov je mali, ali značajan dio. Zamišljen je kao inteligentan, sveobuhvatan organizam koji ima organe, od kojih svaki ima svoju ulogu – svoju dužnost – u službi održavanja života i stabilnosti cijeloga univerzuma. I poput oceana u kojem ima puno pojedinačnih kapljica vode, ovaj se *Jedan Život* manifestira u milijardama nas, on obuhvaća svako živo biće, bilo da je riječ o stijeni, drvetu, životinji ili čovjeku... i nadilazi vidljive oblike da bi uključio i one nevidljive.

Gotovo od svake kulture, a posebno od onih koje su postojale prije nekoliko tisućljeća, saznajemo da je bit *Života* međusobna povezanost. Iako to na prvi pogled možda nije očito, doista ne trebamo dugo tragati za

¹ Jedan od ogranaka budizma koji se temelji na učenjima Nichirena, japanskog redovnika iz 13. stoljeća. (op.p.)

dokazima; vidimo to u cijelom svemiru. Znamo da u Sunčevom sustavu gravitacijska sila Sunca održava planete u njihovim orbitama u vječnoj međusobnoj povezanosti. Znamo da Mjesec utječe na morsku plimu, na menstrualni ciklus i na naše raspoloženje, a svjesni smo i mnogih simbiotskih odnosa u prirodi između živih bića i elemenata – poput vjetra i oprašivanja, kišnih oblaka i rijeka, pčela i njihove uloge u osjetljivoj ravnoteži krhkog ekosustava.

Na neki način i sami osjećamo tu međusobnu povezanost. Možemo biti Zulu, Japanac, Skandinavac, Brazilac ili Indijac i ne razumjeti jezike drugih – ali svi dijelimo istu lepezu emocija, želja i strahova. Bez obzira odakle dolazimo, ustajemo se kako bismo zagrlili svoju djecu, igrali se s kućnim ljubimcima, zaštitili svoje domove te želimo da svi koje volimo budu sigurni od bilo kakve nedaće.

Iza ovih izvanjskih sličnosti postoje i finiji aspekti koji nas sve ujedinjuju na dubljoj razini. Melodija koju izvodi simfonijski orkestar, gdje je svaki instrument, svaki glazbenik, svaka nota ujedinjena u savršenom skladu, inspirira nas, podiže naše raspoloženje i odjekuje u našim osjećajima. Isto se događa pri izvršenju nekog plemenitog čina; on nas ujedinjuje nadilazeći rasu, spol i prostor, kako bismo se založili za ono što

je ispravno. Štoviše, kada postoji ideal koji okuplja ljude, usprkos svakom obliku razdvajanja, ideal poput potrage za mudrošću i 'Istinom' koja je bit samog života, taj ideal nas inspirira da najbolje iskoristimo vlastiti potencijal. Povezujemo se s njim kolektivno, nadilazeći pojedinačne identitete, jer kada poticaj dolazi iz višeg područja, mi također odgovaramo iz svog višeg ja.

Sve što mislimo, kažemo ili učinimo utječe na sve ostalo

Svi zajedno stvaramo osnovicu i potku tkanine života; sve što mislimo, kažemo ili učinimo, utječe na našu okolinu. Vijetnamski zen majstor Thich Nhat Hanh pisao je o konceptu međupovezanosti², *tiep hien*. *Tiep* znači "povezati dvije niti kako bismo napravili dužu nit". Predstavlja ideju o neprekidnom procesu usklađivanja s cjelinom. *Hien* znači "realizirati, ostvariti to ovdje i sada"; ne prebivati u svijetu učenja, već prenijeti te spoznaje u stvarni život, u sve tri dimenzije vlastitog djelovanja: tijelo, govor i um. Misli i riječi također su radnje, i one mogu izazvati nemir u svijetu oko nas. *Leptirov efekt*, izraz koji je skovao Edward Lorenz, govori o tome da "mali uzroci mogu imati velike posljedice". Čak i mentalna slika, misao, može imati utjecaj negdje drugdje u svijetu. Moramo biti svjesni da se sjeme nasilja sije u našim umovima. To čak ne mora biti neka ubojita misao. Jednostavan mje-hurić ogorčenja protiv vlastitog šefa, tiho prkošenje kritički nastrojenom roditelju ili želja za neuspjehom

² Orig. *interbeing* je engleska inačica vijetnamskog *tiep hien*, pojma koji je skovao Thich Nhat Hanh i objasnio ga u knjizi *Fourteen Guidelines for Engaged Buddhism*. Pojam predstavlja stanje povezanosti i međuovisnosti svih fenomena. (op.p.)

bezobzirnog natjecatelja oblici su mentalnog nasilja koji su, na osjećajnom planu, već pogodili drugu osobu – i nas same, jer smo, na kraju krajeva, svi međusobno povezani. Da to nije zato što je um daleko snažniji nego što mislimo? Citirajmo *Izgubljeni raj* Johna Milтона: "Um je zasebno mjesto, i unutar sebe može napraviti raj od pakla, pakao od raja."

Očito, sve što radimo utječe na cjelokupnu mrežu međupovezanosti – na bolje ili na gore. Ali mi možemo birati čime ćemo doprinijeti ovoj zajednici. Nudimo li joj najbolje od svog ljudskog potencijala ili samo pridonosimo materijalizmu i odvajanju? Ovo je nutarnja bitka koja se bije svaki dan, bitka između našeg nižeg ja i onog višeg; između snaga koje se u *Bhagavad Giti* nazivaju *Pandave* i *Kurave*; naših vrlina i mana. Je li naš odabir izdvojiti se iz simfonije života i time izazvati nesklad i buku? Ili dajemo sve od sebe, bez obzira koji trud i disciplinu to iziskuje, da doprinesemo harmoniji nebeske glazbe?

Ako smo pozorni, možemo prepoznati kako živjeti u jedinstvu

Bez sumnje, nailazimo na brojne izazove dok poduzimamo korake da se međusobno uskladimo. Ali većina prepreka nalazi se unutar nas samih i one su potpuno u našoj vlasti. Hanh vrlo pronicljivo pokazuje gdje se nalaze prepreke za međusobno povezivanje, sa svojim korijenjem uraslim u gnjev, žudnju, apatičnost prema tuđoj patnji, nedostatak hrabrosti i sebičnost.

"Nemojte biti vezani ni za jednu doktrinu ili teoriju, čak ni za budističku" ³

Usklađivanje s bilo kojom pojedinačnom ideologijom samo nas čini uskogrudnima, netrpeljivima i okreće nas jedne protiv drugih. Umjesto toga, on predlaže da duhovna učenja koristimo kao smjernice za vlastito istraživanje kako bismo došli do vlastite intuitivne mudrosti, nutarnje stvarnosti koja je zajednička osobina sveg života. Stoga je nužno da se obrazovanje provodi kao usporedni studij kultura i tradicija cijeloga svijeta. Uz to, mora sadržavati i različite oblike ljudskog iskustva, poput npr. umjetnosti i znanosti, kao sredstva potrage za objedinjavajućom biti mudrosti koja je iznad prividnog mnoštva i različitosti.

"Prevelika vezanost za vlastite poglede može biti prepreka stvarnom uvidu" ⁴

Kad vjerujemo da znamo sve, to nas odvaja od drugih i onemogućuje nam da naučimo bilo što novo. Takav stav može nas spriječiti i u povezivanju s univerzumom. Na primjer: "Kada gledamo zalazak Sunca, možemo osjetiti njegovu veličanstvenost... ali znanstvenik će nam reći da je Sunce već zašlo prije osam minuta – potrebno nam je toliko dugo da ga vidimo. Ako se držimo samo znanstvenog aspekta znanja, gubimo mogućnost napredovanja u razumijevanju sadašnjeg trenutka."⁵

"Ne hranite bijes ni mržnju. Naučite prodrijeti u njih i transformirati ih dok su još sjemenke u vašoj svijesti."⁶

Najčešće nas ne ljuti ni sama tvrdoglavost druge osobe, već naša nesposobnost da joj iznesemo svoje gledište – za koje vjerujemo da je ispravno! Možemo li to percipirati kao svoju nesposobnost da učinkovito izrazimo svoje stavove i uvjerimo druge da promijene vlastite? Ili čak prihvatiti da je njihovo pravo raditi stvari na svoj način?

"Ne izgovarajte riječi razdora. Pomirenje je umjetnost koja od nas zahtijeva da razumijemo obje sukobljene strane. Pomiriti se ne znači suditi dok se nalazimo izvan sukoba, to znači preuzeti dio odgovornosti za postojanje sukoba, uložiti trud kako bismo razumjeli patnju obje strane i nastojati objema stranama približiti patnju drugoga te ponuditi mogućnosti rješenja

³ Thich Nhat Hanh. *Interbeing, Fourteen Guidelines for Engaged Buddhism*.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

koje se temelje na njihovom zajedničkom idealu."⁷

"Ne bavite se poslovima koji su štetni za ljude ili prirodu. Sredstva za život teško je pronaći. Ipak, ako naš posao nanosi štetu životu oko nas, trebali bismo se potruditi pronaći drugi posao."⁸

Drugi važan način da se doprinese međusobnoj povezanosti nije skretanje pogleda s patnje bića koja nas okružuju. *Lotus Sutra* kaže: "Gledajte na druga bića očima suosjećanja... samilost je pitka voda koja izvire iz izvora Razumijevanja. Osnovni lijek za ljutnju i mržnju je vježbati se u dubljem promatranju."⁹

Međutim, biti suosjećajan ne znači tolerirati nepravdu kao opravdanje za pacifizam. Kao što znamo iz blistavog primjera Mahatme Gandhija, takva ravnodušnost nije vrlina – to je slabost. Umjesto da stojimo sa strane i gledamo kako nevini ljudi postaju žrtve, moramo se založiti za one koji se ne mogu založiti za sebe. Život u *međuovisnosti* podrazumijeva odgovornost.

Zašto je potrebno da živimo u suživotu?

Budući da to sve znamo, jer čuli smo o tome iz puno različitih izvora, zašto je to još uvijek teško ostvariti, sprovesti u praksu? I zašto je toliko važno izdići se iznad razlika da bismo učinili ono što je ispravno? Možda zato što je to prava priroda ljudskog duha – upustiti se u svakodnevnu bitku, izazvati svoje niže ja i pobijediti kao osoba koja živi po višem kodeksu ponašanja kako bi ostvarila Jedinstvo Života, čiji je dio,

i pomogla drugima da čine isto.

Mogli bismo upitati zašto... koja je svrha života u *suživotu*? Buddha bi možda odgovorio da je to radi raspršivanja iluzije razdvojenosti, najveće od svih iluzija, i poistovjećivanja s Jedinstvom. Tek kada prepoznamo ovu istinu i počnemo živjeti u skladu s njom, možemo započeti činiti svijet boljim. Hanh citira *Pali Canon*¹⁰: *Dittha dhamma sukha vihari – Radost živi tamo gdje je Dharma*, odnosno gdje aktivno sudjelujemo u mreži međusobne povezanosti i u tom procesu otkrivamo istinsku radost.

"Što nije dobro za košnicu, ne može biti dobro ni za pčelu", rekao je Marko Aurelije. Pa ipak, koliko često to imamo na umu dok donosimo odluke?

Mi nismo odvojeni; nismo sami, niti smo samodovoljni. Mi smo samo kap u oceanu zvanom Život. I možemo postati mnogo veći duhom pridružujući se njegovom toku. Po riječima bivšeg predsjednika Indije, dr. APJ Abdula Kalama:

"Gdje postoji pravednost u srcu, postoji ljepota u karakteru.

Gdje postoji ljepota u karakteru, postoji sklad u domu.

Gdje postoji sklad u domu, postoji red u narodu. Gdje postoji red u narodu, postoji mir u svijetu."

Jedini istinski način života je suživot. ☸

S engleskog preveo: Dario Škrobonja

¹⁰ Skupina tekstova Theravada budizma. (op.p.)

ZOROASTRIZAM

Religija drevne Perzije

Lada Ilić Puharić

*Ispravnost je naš najbolji dar.
To je blaženstvo. Blažen je onaj
koji je ispravan zbog ispravnosti same.*

Priča o zoroastrizmu započinje dolaskom jedne migracijske struje Indoiranaca na područje Iranske visoravni u razdoblju između 3000. g. pr. Kr. i 1500. g. pr. Kr. Zaratuštra, osnivač zoroastrizma, vjerojatno je bio potomak prvog vala Indoiranaca koji su došli u ovaj kraj i nomadski način života postepeno zamijenili sjedilačkim.

Religija tih doseljenika bila je "religija planinskog vrha", s nebom kao svodom njihova hrama, dok su bogove zamišljali kao prirodne snage koje okružuju čovjeka. O tom davnom vremenu nema puno podataka, ali se zahvaljujući srodnosti staroiranskog jezika s jezikom naroda sjeverne Indije – vjerojatno zbog njihovog zajedničkog indoiranskog podrijetla, komparativnim pristupom došlo do nekih podataka o religiji drevnog Irana prije vremena Zaratuštre (Zarathuštre). Tako su Indoiranci razlikovali *daive* (avestanski *daeua*, sanskrtski *deva*, latinski *deus*), što znači "nebeski", i

ahure (sanskrtski *asure*), bića s posebnim moćima, s tim da su u vedskoj Indiji *deve* bogovi, a *asure* demoni, dok su u Iranu *ahure* štovane kao bogovi, a *daeve* spuštene na razinu demona. Postoje i mnogi drugi zajednički religijski elementi u Avesti i Vedama, kao što su kult vatre, žrtveni napitak (*soma* u Indiji, u Iranu *haoma*) i sl. Čini se da su ova nomadska plemena sa sobom donijela razvijeni kult Ahura Mazde kojem su iskazivali štovanje žrtvovanjem životinja.

Zaratuštra se javlja kao veliki reformator te izvorne indoiranske religije, a zoroastrizam postaje u VI. st. pr. Kr. službenom religijom tada najvećeg svjetskog carstva – Perzijskog.

Ključno pitanje koje se javlja kod proučavanja zoroastrizma jest koji dio potječe od ranijih vjerovanja, a koji je dio njegovo izvorno učenje.

Zaratuštra je jedan od najslabije poznatih osnivača religija; biografski podaci o njemu su malobrojni, a

većina ih je na granici mita. Njegovo se rođenje ne može sa sigurnošću smjestiti u određene vremenske okvire. Dugo se smatralo da je živio u VI. st. pr. Kr., ili kako to navodi zoroasterska predaja, da je djelovao "258 godina prije Aleksandra". Novija istraživanja, utemeljena uglavnom na proučavanju jezika kojim se služio, upućuju da je živio mnogo ranije, možda u XII. ili čak u XV. st. pr. Kr. Zaratustrine himne, *Gathe*, još uvijek nije moguće smjestiti u povijesni okvir jer niti jedno spomenuto mjesto ili osoba nisu poznati ni iz kojeg drugog izvora. Sa sigurnošću se može reći jedino da je Zaratustra živio negdje u istočnom Iranu. Smatra se da je rođen u rodu Spitama ("Bjelci"), u medijskom gradu Rhagesu (današnji Rayy, predgrađe Teherana). Poznato je da mu se otac zvao Purušaspa, da je bio oženjen i da je imao djece.

MIT I ZBILJA

Prema zoroastrijskoj predaji, Ahura Mazda (u pahlavi tekstovima Ormuzd), "Mudri Bog", začeo je Univerzum u svom umu (*Vohu Mana*), oblikovao ga u svojoj svijesti (*Daena*), manifestirao ga kroz svoju kreativnost (*Spenta Mainyu*) i pokrenuo ga u skladu s Vječnim zakonom (*Asha*) koji predstavlja Božju volju. Ahura Mazda je najprije stvorio idealni svijet, a zatim materijalni svijet da bi se razvijao prema već zamišljenom savršenstvu.

je ono što teži prema Ashi, tj. približava svijet stanju zamišljenog savršenstva, a zlo pokušava osujetiti ostvarenje Ashe. Ovaj je svijet bojno polje ovih dviju sila.

Njihova borba predstavlja povijest svijeta koja se odvija kroz četiri doba i završava pobjedom dobra i obnovom.

Mit kaže da je Zaratustra došao na svijet kako bi iskorijenio zlo. Ahriman i demoni nastojali su ga ubiti još u majčinoj utrobi, ali uzalud. Primivši njegovu *Hvarenah*, "Svjetlost Slave", buduća majka zračila je velikim svjetlom. Tri noći prije njegovog rođenja kuća je izgledala kao da je u plamenu. Misleći da je začarana, Zaratustrin je otac otjerao njegovu majku od

kuće. Zaratustra je na svijet došao smijući se, sav obasjan svjetlošću, a Ahriman i demoni bili su užasnuti. Odmah po rođenju pokušali su ga ubiti, ali ih je on otjerao izgovarajući magične formule. Oni su tada opsjeli njegovog oca preko kojeg su pokušali izvršiti to užasno djelo. Četiri ga je puta otac pokušavao ubiti, ali svaki put uzalud. Najprije ga je htio spaliti u vatri, ali drvo nije htjelo gorjeti. Zatim ga je stavio pred krdo stoke u trku, ali bijeli bik predvodnik stao je iznad njega da bi ga zaštitio. Kada ga je

stavio ispred konja u trku, zaštitio ga je bijeli ždrijebac. Na kraju ga je otac bacio u vučju jazbinu, ali ga vučica prihvaća kao svoje mladunče.

Mladog Zaratustru najprije podučava jedan stari mudrac, a zatim se povlači u pećinu u pustinji. Oko

Unutar materijalnog svijeta postoje dvije sile duhovne prirode. *Spenta Mainyu* je sila dobra, a sila zla *Angra Mainyu* (u pahlavi tekstovima Ahriman), rušilački duh. Sukob ovih dviju sila tumači se kroz njihov odnos prema Ashi. U materijalnom svijetu dobro

tridesete godine doživljava prvu od mnogih vizija. Ahura Mazda mu povjerava brigu o *Ashi*, Vječnom zakonu, s misijom da ga prenese ljudskom rodu. Zaratustra se tako može smatrati otjelovljenjem Ashe na ovom svijetu.

Njegovo ga učenje dovodi u sukob s poklonicima stare religije i on biva izgnan iz vlastitog plemena. Lutanja ga dovode na dvor kralja Vištaspe gdje tri dana raspravlja s kraljevim svećenicima. Zaratustrino učenje duboko se dojmilo samog kralja, međutim, da bi ga se riješili, svećenici su skovali zavjeru te je bačen u tamnicu pod optužbom da se bavi vradžbinama.

Legenda dalje govori da je upravo u to vrijeme obolio kraljev omiljeni konj – noge su mu se uvukle u tijelo. Uzaludni su bili svi pokušaji da ga se izliječi, sve dok se nije ponudio sam Zaratustra da ga spasi, ali pod četiri uvjeta. Prvi je bio da kralj prihvati Dobru religiju, drugi da i ratoborni kraljević Isfendijan postane njezin pobornik, treći da je prihvati i kraljica, a četvrti da zavjerenici protiv njega budu razotkriveni.

Kako je kralj ispunjao jedan po jedan uvjet, tako su se i konju vraćale jedna po jedna noga do konačnog ozdravljenja. Cijeli kraljevski dvor tako je bio preobraćen, a Zaratustrino je učenje postalo državna religija.

Zaratustra je ostao živjeti na dvoru sve do svoje smrti u 77. godini života.

ZARATUSTRINO UČENJE I REFORMA

Središnje mjesto u Zaratustrinom učenju zauzima *Asha*, kozmički zakon koji upravlja svijetom. Ovaj zoroastrijski pojam istovjetan je vedskoj *Rti* i staroperzijskoj *Arti*. Tradicionalno mu se pridaje značenje "istina" i "ispravnost", ali postoji više značenja koja se povezuju s Ashom. Prvo je značenje temeljni filozofski koncept – istina. Drugo je kozmološko zna-

čenje – red (*Rta* se u Vedama prevodi kao "red" koji se nalazi u osnovi Univerzuma). Treće značenje pripada moralnoj dimenziji – dobru kao temeljnom izrazu moralne ispravnosti, i konačno pravednost kao moralni princip društvenog sustava.

Ovaj nepromjenjivi kozmički zakon također uređuje odnos između čovjekovih djela i njegovih posljedica i osigurava da iz dobrih djela nastaju dobre posljedice. Svatko žanje ono što je posijao i tako zadobiva svoj *mizhdem* – nagomilane posljedice. Ništa ne može promijeniti funkcioniranje Ashe. Nitko, pa čak ni prorok, ne može intervenirati ili posredovati. Svako djelo stvara posljedice.

Etika slobodne volje drugo je bitno obilježje Zaratustrinog učenja. Čovjekova sudbina nije predodređena, jer je on slobodan izabrati način svoga djelovanja, ali svako djelo donosi posljedice u skladu s Ashom. Štoviše, gotovo sve Zaratustrine *Gathe* prožete su eshatološkom mišlju i sadrže neku misao koja upućuje na sudbinu koja čeka čovjeka nakon smrti. Svako čovjekovo djelo, riječ ili misao povezani su s njegovim postojanjem nakon smrti. Čovjekova duša nakon smrti mora prijeći preko Mosta *Cinvat* (Most Naplatitelja) koji izaziva strah i nelagodu, jer otuda neki odlaze u nebo, a neki u pakao, ovisno o tome koliko i kako su upotrebljavali svoju slobodnu volju.

Kako je religija nomadskih prastanovnika Irana uključivala brojna božanstva, jer je svaka klasa imala svoja božanstva (*ahure*) i obilovala obredima u kojima su se žrtvovalе životinje, što je bilo popraćeno orgijastičkim ispijanjem omamljujućeg pića (*haoma*), Zaratustra je svojom

reformom uveo štovanje samo jednog ahure, Ahura Mazde, "Mudrog Boga". Zabranio je orgijastičke obrede, a sačuvao drevni kult vatre, jer u vidljivom svijetu na nebu Ahura Mazdu predstavlja Sunce, dok je na zemlji utjelovljen u vatri. Zato se zoroastrizam često naziva i religija Vatre.

AVESTA

Avesta je sveta knjiga zoroastrizma koja sadržava drevnu indoiransku kozmogoniju, pravo, liturgiju i učenje proroka Zaratustre. Postojeća Avesta svoj je konačni oblik dobila u vrijeme vladavine sasanidskih kraljeva u III. stoljeću, a sastavljena je od preživjelih rukopisa, jer je veliki broj zapisa uništen kad je Aleksandar Veliki pokorio Perziju.

Avesta se sastoji od pet dijelova. Njezin najvažniji dio predstavlja *Gatha*, zbirka pjesama i himni koje se najvećim dijelom smatraju riječima samog Zaratustre. One tvore središnji dio glavnog liturgijskog dijela

kanona, *Yasne*, koji sadrži obred pripremanja i žrtvovanja haome. *Visprat* je vezan uz štovanja duhovnih učitelja; *Vendidad* ili *Videvdat* je glavni izvor poznavanja obrednog i građanskog zoroastrijskog prava; *Yasht* sadrži dvadeset i jednu mitološki obojenu himnu u kojima se susreće mnoštvo *yazata* (anđela) i drevnih heroja. U *Bundahishni* ("Izborna kreacija") se govori o kreaciji, povijesti i trajanju svijeta, o prirodi univer-

zuma, podrijetlu čovjeka, o prvom čovjeku Yimi. Ovaj tekst datira iz IX. st., iako se temelji na drevnim zapisima i ima predzoroastrijski karakter. *Khurda Avesta* (ili *Mala Avesta*) skupina je manjih tekstova, himni i molitvi za posebne prilike.

Zend-Avesta doslovno znači "tumačenje Aveste". Izvorno se odnosilo na široko korišteni prijevod Aveste na pahlavi jezik, ali se taj naziv danas obično koristi za prijevode na zapadu.

ZOROASTRIZAM NAKON ZARATUSTRE

Nakon Zaratustrine smrti njegova se religija proširila prema jugu, kroz područje današnjeg Afganistana, i zapadno na područje Medije i Perzije. Ovo se vjerojatno događalo u vrijeme dinastije Ahemenida (559. – 330. g. pr. Kr.).

Četiri stoljeća nakon Aleksandrovog osvajanja (330. g. pr. Kr.), Iran je bio manje-više heleniziran, a izvorna religija zanemarena. Do njenog je oživljavanja došlo 224. godine s pojavom nove perzijske dinastije Sasanida, kada je zoroastrizam ponovno postao službena religija, a Avesta kompilirana uz prijevode i komentare na govornom pahlavi jeziku.

Nakon dolaska islama na ovo područje, u periodu od VIII. do XIII. st., kad Perzijom vlada dinastija Abasida, zoroastrizam će skoro potpuno nestati kao živa religijska forma. Veći dio stanovništva prešao je na novu religiju, a znatan dio preostalih zoroastrijanaca emigrirao je iz Irana u Indiju oko Mumbaja, gdje su nazvani Parsima.

U XIX. st. Parsi su obnovili svoje kontakte s preostalim sljedbenicima Zaratustre u Iranu, tzv. Gabarima. Ove dvije grupe, i njihovi emigranti u drugim zemljama, jedini su preostali štovatelji Zaratustre, a njihov ukupni broj ne prelazi dvjesto tisuća.

Zaratustra je učio da razlika između dobra i zla nije čovjeku neposredno očita, već je ona plod mudre spoznaje (znanja) do koje se dolazi naporom pravilno usmjerenog duha. Grci su ga zato smatrali ne samo astrologom, magom, matematičarom, već i filozofom. Njegovo učenje imalo je za cilj duhovnu i moralnu obnovu svijeta, a srž ovog učenja sadržana je u trijadi:

- *humata* – dobre misli
- *hukhta* – dobre riječi
- *hvarshta* – dobra djela

Otuda još jedan česti naziv za zoroastrizam: Dobra religija. ☞

POVIJEST ŠAHA

Suzana Dobrić

Rijetki su među nama oni koji nikada u životu nisu odigrali partiju šaha ili barem složili figure na šahovskoj ploči. Postoji li itko tko nije čuo za pješaka, lovca, topa, konja, damu i kralja, ili za izraze "šah" i "šah-mat"? Zasigurno ćemo se prisjetiti mnogih fotografija slavnih političara, vladara i umjetnika, ali i običnih "malih" ljudi zadubljenih nad šahovskom pločom. Ova igra, u osnovi određena s nekoliko jednostavnih i jasnih pravila, može se razviti u beskrajn niz različitih kombinacija gdje svaki igrač, da bi pobijedio protivnika, mora pokrenuti svoju sposobnost logičkog zaključivanja, maštu, intuiciju i biti uporan u traženju skrivenih mogućnosti. Zato je šah stoljećima izazov kojem mnogi nisu mogli odoljeti.

Nastanak šaha

O nastanku šaha postoji nekoliko legendi, a najpoznatija je ona o okrutnom indijskom vladaru Šeramu i mudracu Seti. Kako bi vladara podučio boljem ponašanju prema svojim podanicima, Seta je izmislio igru u kojoj kralj, iako je glavna figura,

ne može opstati bez pomoći ostalih, i gdje ponekad čak i najslabija figura može biti ključna za konačan ishod igre. Vladar je bio oduševljen novom igrom i odlučio je Setu bogato nagraditi i to tako da mudrac sam odabere nagradu kakvu god želi. Nakon kraćeg razmišljanja Seta je zatražio da se na prvo polje šahovske ploče stavi jedno zrno pšenice, na drugo dva, na treće četiri, na četvrto osam i tako sve do posljednjeg, šezdeset četvrtog polja. Na takav se zahtjev Šeram razljutio misleći da Seta podcjenjuje njegovu darežljivost. Ali Seta je bio uporan i car je ipak naložio slugama da pripreme zatraženu nagradu. Nekoliko su dana dvorski matematičari računali ukupan broj zrna i kada su konačno završili, car je shvatio da bi morao isušiti sve oceane, otopiti sav led dalekih sjevernih zemalja i sva zemaljska prostranstva pretvoriti u oranice da bi ispunio dano obećanje. Legenda kaže da se zato šahovska polja u Indiji nazivaju *kohtazara*, ambar.

Iako ova legenda nije povijesno utemeljena,

kolijevka šaha nesumnjivo je Indija. Najstariji zapis o šahu potječe iz VI. st. gdje se spominje kao čaturanga (*chaturanga*), što je složenica od dviju sanskrtskih riječi, *chatur*, četiri i *anga*, dio, i u prijevodu znači četverodijelan. Šahovska ploča u čaturangi nazivala se aštapada (sansk. *aštu*, osam, i *pâdam*, noga, stopa, polje) i bila je identična današnjoj ploči sa 64 polja. I figure su bile vrlo slične današnjima. Postojalo je pet različitih figura, *rajan* (kralj), *mantrin* (savjetnik, danas dama), *ratha* (bojna kola, danas top), *ashwa* (konj ili skakač), *hastin* (slon, danas lovac), te *padas*, pješaci. Kretanje dame, topa i lovca bilo je ograničenije u odnosu na današnji šah, zbog čega je igra bila sporijeg tempa.

Uvriježeno je mišljenje da je čaturanga bila ratna igra u kojoj su, uz kralja i savjetnika, bila zastupljena sva četiri roda indijske vojske: slonovi, konji, bojna kola i pješaci. No, sama igra vjerojatno se razvila iz puno starijih magijskih rituala povezanih sa staroindijskom filozofijom i mistikom brojeva. Prema ovom ključu, figure simboliziraju elemente materije i to *ratha* - zemlju, *ashwa* - vodu, *hastin* - zrak, *mantrin* - vatru, dok *rajan* ili kralj odgovara eteru. Način kretanja figura odražavao je glavne značajke svakog pojedinog elementa. *Padas*, pješaci, predstavljaju elemente u potencijalu koji prelazeći s jednog polja na drugo prolaze kroz stupnjeve transformacije da bi se na zadnjem, osmom polju prema pravilu koje je danas poznato kao promocija pješaka, pretvorili u jednu od figura, ovisno o njihovom početnom položaju na ploči. Tako je igra čaturange zapravo bila simbolička igra života. Vremenom se njezino mistično značenje sve više gubilo, da bi čaturanga na kraju postala jednostavna slika ratne igre.

Od Perzijanaca do Arapa

Čaturangu već u VI. stoljeću od Indijaca preuzimaju Perzijanci i daju joj naziv *čatrang*. Kada je sredinom VII. st. kalif Omar pokorio Perziju, s

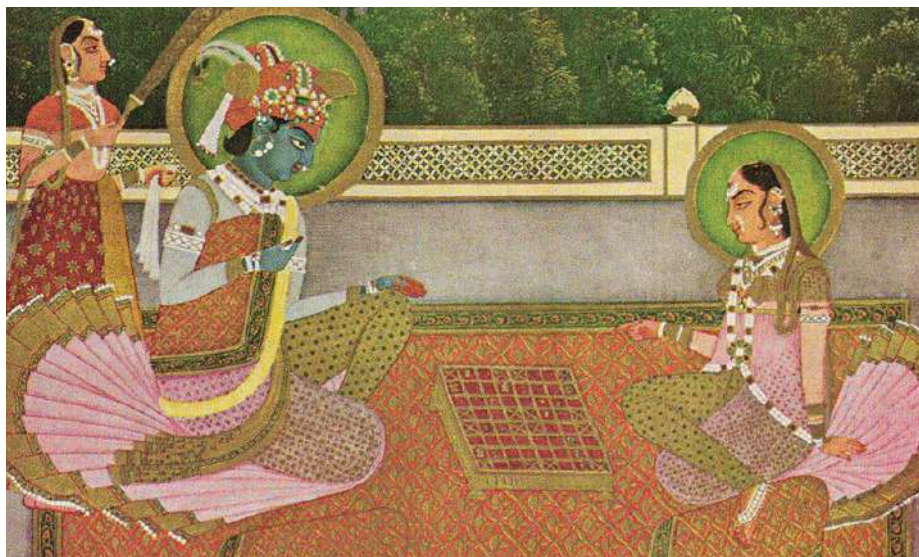

igrom su se upoznali i Arapi i nazvali je *šatrandž*. Svoju najveću popularnost šatrandž je doživio tijekom IX. i X. stoljeća na dvorovima bagdaskih vezira i kalifa, a kao najveći majstori šatrandža bili su poznati al-Adli i as-Suli, koji je bio ne samo najbolji igrač svog vremena, nego i istaknuti šahovski pisac. Nešto kasnije, u XV. stoljeću, proslavio se i Ala'addin as Tabrizi, pravni savjetnik na dvoru Timura Lenka u Samarkandu, koji je bio tako uspješan igrač da je nazvan Ali Šatrandži (Ali Šahist). On je bio i jak igrač naslijepo. U knjižnici Kraljevskog azijskog društva u Londonu čuva se rukopis koji sadrži zbirku njegovih šahovskih problema, u kojem između ostalog navodi: "Igrao sam na četiri table sa četiri protivnika, ne gledajući na table i razgovarajući istodobno sa svojim prijateljima, i uz pomoć Božju sve ih pobijedio."

U šatrandžu su postojala tri načina završetka partije. *Mat* (arap. *šah maht* - kralj je mrtav) je situacija kada je kralj napadnut, a nema načina obraniti se. U slučaju pak tzv. *pata*, partiju je gubio igrač čiji kralj nije u šahu, ali nije u mogućnosti povući bilo koji potez, a da mu kralj ne dođe pod šah. Danas se takva partija proglašava *remijem*. Treći način završetka partije simbolički je označavao predaju suverena koji je ostao bez vojske i ne preostaje mu ništa drugo do polaganja oružja.

Budući da je kretanje figura bilo prilično sporo,

engleskom otoku Lewis, a vjeruje se da su je tamo s Islanda donijeli Vikinzi. Drugi važan pravac širenja šaha bili su križarski ratovi jer se spominje da je arapski sultan Saladin bio strastveni igrač, te da je igri podučio i Rikarda Lavljeg Srca koji je kao sudionik trećeg križarskog rata sa Saladinom sklopio mir.

U Europi, najveću popularnost šah je doživio u Španjolskoj tijekom vladavine Maura. U XIII. st. kralj Alfonso Mudri (El Sabio) naložio je redovnicima u Escorialu da prirede

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

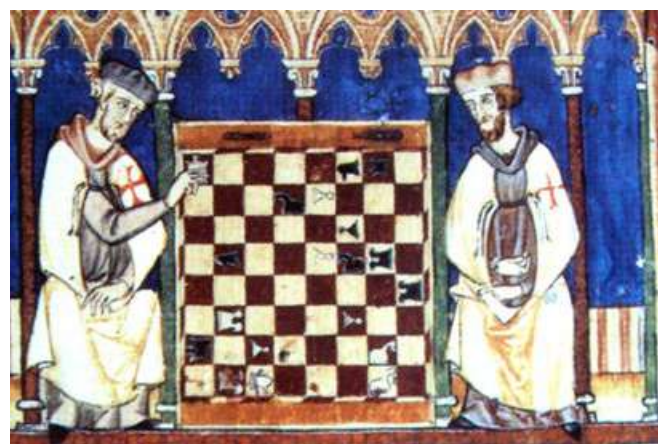
Europa

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

rukopis o šahu i srodnim igrama. Ovo djelo, poznato kao *Alfonsov manuskript*, najstarije je u cijelosti sačuvano europsko djelo o šahu. U njemu se govori o starom obliku igre, ali s nekim manjim izmjenama pravila koje najavljuju suvremeni šah.

Moderni šah

Pojavom građanskog društva i srednje klase u Europi XVII. i XVIII. stoljeća šah postaje igra gotovo svih društvenih slojeva. Njegova popularnost je velika, igrao se posvuda, a osobito u kavanama koje su tada ušle u modu. Londonski *Slaughter's Coffee House* i pariški *Café de la Régence* bili su stjecišta svih vodećih igrača, ali i intelektualaca i filozofa poput Diderota, Voltaira, Rousseaua.

Tako šah postaje sastavni dio kulture zapadnog svijeta. U francuskim romansama često se spominje šah, a Thomas Middleton je 1624. napisao dramu *Šahovska igra* u kojoj je u prologu naznačena radnja:

Što je moguće od igre ove učiniti

Za pozornicu bit će danas odigrano.

Prvo, vidjet ćete ljude u redovima

Države i njihove piune,

Kad se obje strane susretnu.

Aluzije na šah česte su ne samo u književnosti i svakodnevnom govornom jeziku, nego i u filozofiji gdje su neki filozofi, možda ne slučajno, ovu igru prepoznali kao najprikladniju metaforu za svoje ideje o svijetu. Thomas Henry Huxley piše: "Šahovnica je svijet, figure su fenomeni univerzuma, a pravila igre ono što nazivamo prirodnim zakonima." Ferdinand de Saussure, švicarski lingvist i tvorac strukturalizma, poslužio se šahom da bi objasnio svoju doktrinu jer "od svih usporedbi koje se mogu zamisliti najplodnija je ona koja se može povući između funkcioniranja jezika i partije šaha", što detaljno obrazlaže u svojim radovima.

Istovremeno se ubrzano razvija šahovska teorija, a po svojim obilježjima vrhunski se šah gotovo može smatrati znanstvenom disciplinom. Prvi veliki pomak u tom smjeru napravio je genijalni Francuz François-André Danican Philidor (1726. – 1795.), koji je bio ne samo vodeći igrač i teoretičar svog vremena, nego i veliki operni skladatelj. Nazivali su ga "najvećim šahistom među glazbenicima i najvećim glazbenikom među šahistima". Potpuno ispred svog vremena, Philidor za čitavog svog života nije imao sebi ravnog protivnika i zato je gotovo uvijek igrao s jednom figurom manje.

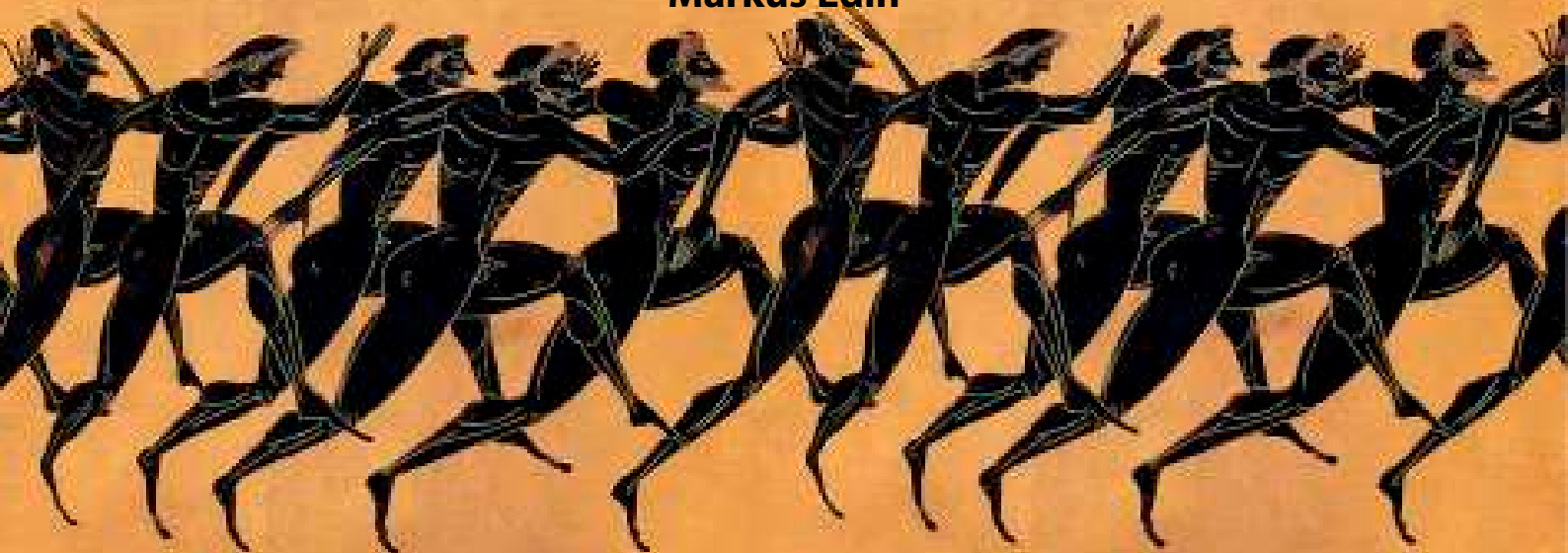
Prvi službeni prvak svijeta postao je 1886. Austrijanac Wilhelm Steinitz, a nakon njega tom su se laskavom titulom okitili veliki igrači iz naše bliske prošlosti: Lasker, Capablanca, Botvinnik, Smislov, Talj, Fischer, Karpov, Kasparov i drugi. Početkom XX. stoljeća osnovana je FIDE, Svjetska šahovska federacija pod čijim se pokroviteljstvom održavaju sva velika šahovska natjecanja. Iako je natjecateljski aspekt igre postao jako izražen, šah nikada nije postao sport u uobičajenom smislu.

U najnovije doba pojava računala i s njima mogućnost brzih i točnih proračuna donijela je velike promjene u načinu i stilu igre. Ali, ljepota šahovske igre nije u matematičkim proračunima, nego u onim rijetkim trenucima kada igrač, prije intuitivno nego racionalno, prepozna neko novo rješenje i put koji ga vodi u pobjedu. Stroj može pobijediti čovjeka, ali samo zato što može brzo i točno računati. Istinski nadahnutu, maštovitu i lijepu pobjedu može ostvariti jedino čovjek. ♔

PLEMENITI DUH NATJECANJA

Markus Edin

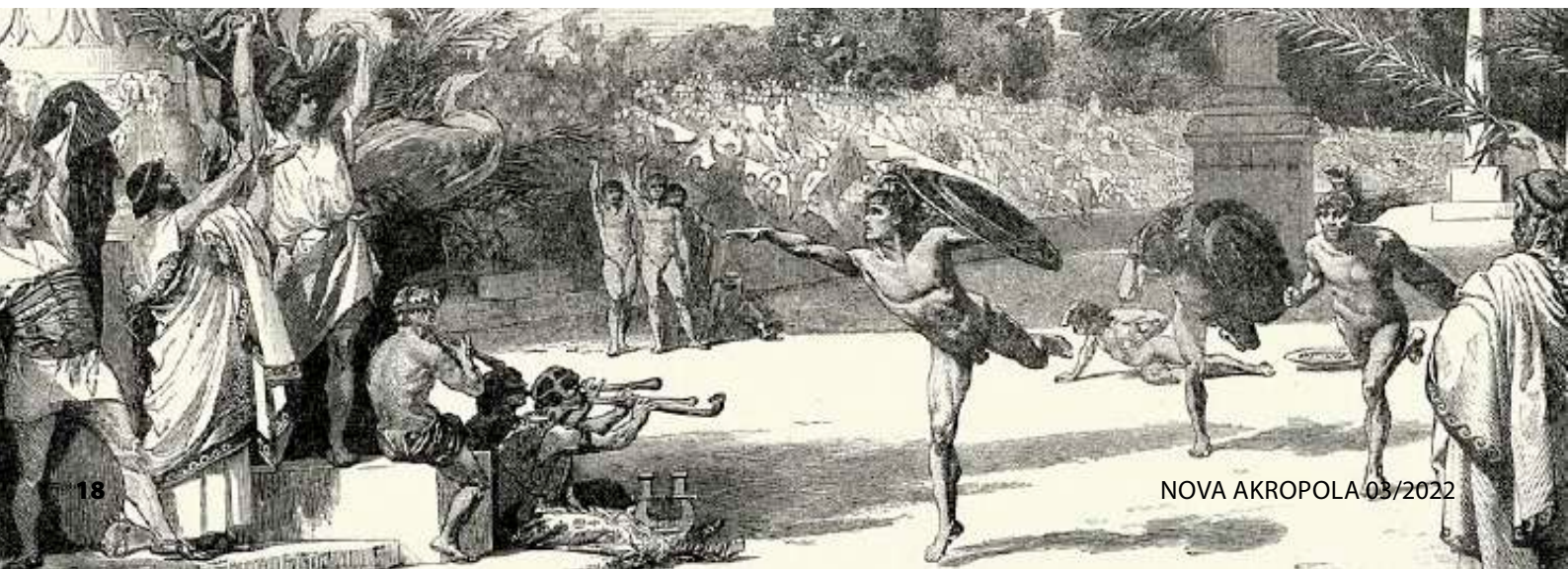
Olimpijske igre su uvijek prilika da se ponovno povežemo s duhom ovog najznačajnijeg sportskog događaja koji je nekada imao drugačiju svrhu nego što ga ima danas.

Još se raspravlja kad su nastale, premda se većina povijesnih izvora slaže da su se prve Olimpijske igre drevnog svijeta održale 776. g. pr. Kr. No, sudeći po mitovima koji ih vežu uz bogove i heroje, one sežu mnogo dublje u prošlost, ali su bile prekinute i ponovno oživljene. Jedan od mitova govori da je sam Zeus bio taj koji je priredio igre od veselja što je pobijedio oca Krona i zavladao Olimpom, a drugi da je Heraklo održao prve Olimpijske igre u čast svog oca Zeusa...

U početku su Olimpijske igre bile jednako vjerska svečanost koliko i atletski događaj. Atleti bi, opona-

šajući Herakla, pokazivali svoje vještine. Izvrsnost na vjerskoj svečanosti bila je od velike važnosti i doživljavala se kao čast za tadašnje gradove-države do te mjere da su za vrijeme Olimpijskih igara suparnički gradovi proglašavali primirje kako bi se njihovi atleti mogli natjecati.

Riječ *athlete* ima šire značenje jer grčki gimnaziji nisu nudili samo tjelesne vježbe nego su se u njima održavala i predavanja iz filozofije, književnosti, muzike i medicine. Bili su važan dio društvenog i duhovnog života u Grčkoj. Obrazovanje mladih gotovo se isključivo odvijalo u gimnazijama kako bi se odgojili uspravni, zdravi građani snažnog morala. Zdrav um u zdravom tijelu, kao i dobro oblikovana duša u dobro oblikovanom tijelu. To je Olimpijske igre učinilo jednom od najvažnijih svečanosti

drevne Grčke do te mjere da su redosljed povijesnih zbivanja vezivali uz olimpijade.

Na prvim Olimpijskim igrama jedina disciplina koja je nalikovala sportskom događaju bila je utrka na 176 metara, udaljenost koju je navodno postavio Heraklo i koja se nazivala *stade*, a iz koje je izvedena riječ stadion.

Osim utrke, svečanost se također sastojala od umjetničkih disciplina poput kiparstva, pjevanja i poezije. Na narednim Olimpijskim igrama dodane su i druge discipline poput hrvanja, boksa, bacanja koplja i drugih.

Koliko god se žestoko borili atletičari iz suparničkih država, uzajamno poštovanje jako se cijenilo. Poraz u bilo kojoj disciplini nije se doživljavao kao osobni neuspjeh već kao priznanje da je protivnik bolje vladao vještinom kojom se bavio. Moralni karakter i disciplina za svladavanje vlastitih izazova usađivani su u gimnazijima od malih nogu, kao i sposobnost prihvatanja poraza i prepoznavanja vještine protivnika. To je ono što razlikuje pobjedu od uspjeha.

Moguće je biti pobjednik čak i u porazu. Biti pobjednik je naša sposobnost da se podignemo nakon poraza u bilo kojem izazovu koji smo odabrali ili nam ga je život donio. Tek kad se stavimo na iskušenje, učimo se boriti sa svojim slabostima.

Natjecanje u poticanju izvrsnosti bio je stav tog vremena i taj će duh kasnije biti ožvijen u glavnom načelu suvremenih Olimpijskih igara: *Najvažnije na Olimpijskim igrama nije pobijediti, nego sudjelovati, kao što ni u životu nije najvažnija pobjeda nego borba. Velik je čovjek onaj tko ne osvaja nešto bez časne borbe.*

Ovaj citat Pierrea de Coubertina, osnivača Međunarodnog olimpijskog odbora, savršeno odražava plemeniti duh natjecanja koji Olimpijske igre mogu pobuditi, razliku između pobjede i uspjeha. ♫

S engleskog preveo: Josip Matković

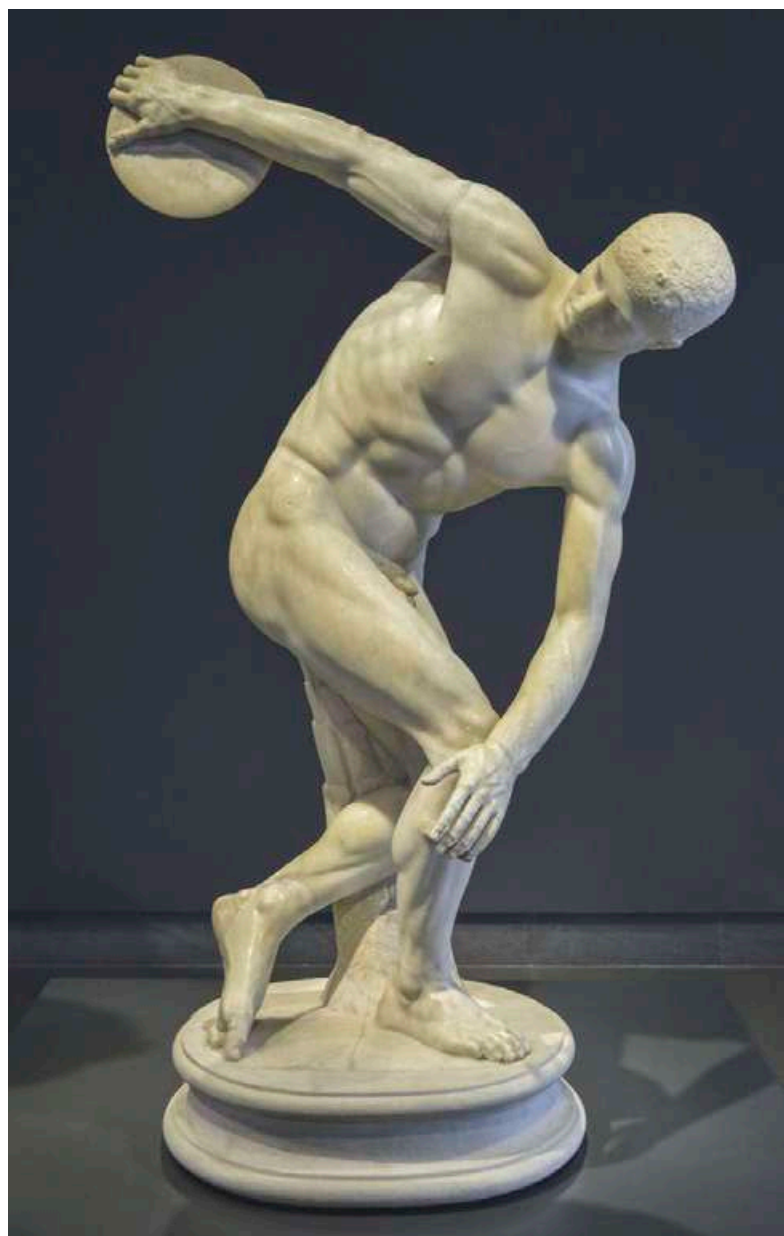
O Olimpijskim igrama

Heraklu s Ide pripada slava da je tada prvi održao igre i dao im naziv olimpijske. Odredio je da se održavaju svake pete godine, jer su braća i on bili petorica na broju. Jedni govore da se tu Zeus sa samim Kronom hrvao za vlast, a drugi da je on odredio igre u čast svoje pobjede nad Kronom. Spominju se i drugi pobjednici: Apolon je u natjecanju pretrčao Herma, a Aresa je pobijedio u šakanju. Kažu da je zbog toga uvedena pitijska frula kad se skače u petoboju, jer je frula posvećena Apolonu, a Apolon je postigao prvu olimpijsku pobjedu. (Vodič po Heladi, Pauzanija)

Grčki ideal *kalokagatije*, koji se sastoji u skladu lijepoga i dobrog, tražio je da se pri natjecanju u tjelesnim sposobnostima ne zaboravljaju dostignuća duha i uma. Pjesnici i pjevači su se natjecali pred okupljenim narodom, filozofi i političari su u gajevima javno tumačili svoje nazore, a slikari i kipari su nastojali steći priznanje i pronaći uzore. Tako je u Olimpiji Herodot javno čitao poglavlja iz svoje povijesti, a Empedoklo svoje pjesme. Aetije je ondje izlagao svoje slike, a Enopid pločice s astronomskim proračunima. Gorgija i Hipija tumačili su svoju filozofiju, a Lizija držao govore.

Na igre nisu dolazili samo sportaši i navijači, već se ondje sastajao sav helenski svijet. Dolazile su i službene delegacije grčkih država-gradova da uspostave veze i sklapaju ugovore. Olimpijske svečanosti bile su ne samo najveće sportske priredbe, nego i najveći kulturni i politički događaj starih Grka.

Priredio: Damir Krivdić

*Čovjeka prepoznaješ
po njegovim djelima.*

Ciceron

